

TURINYS

IŽANGA 11

1. KAVINĖ 17
2. EGIPTO PAGRINDAI 42
3. MAISTO GAMINIMAS 64
4. VERSLAS IR VADYBA 85
5. NĖŠTUMAS IR VAIKŲ PRIEŽIŪRA 118
6. KLASIKA 144
7. MENAS IR DIZAINAS 170
8. PAGALBA SAU 194

EPILOGAS 219

Padėkos 228

Šaltiniai 230

Apie autorę 239

IŽANGA

Kai Musulmonų brolija 1981-aisiais nužudė Anwarą Sadatą ir valdžią perėmė jo viceprezidentas Hosni Mubarakas, buvau septynerių. O kai Mubaraką nuvertė 2011-aisiais, buvau trisdešimt septynerių, turėjau dešimt knygynų, šimtą penkiasdešimt darbuotojų, du magistro laipsnius, vieną buvusį vyrą (toliau jį vadinsime Pirmuoju), vieną antrą vyrą (vadinsime Antruoju) ir dvi dukteris.

Tačiau mūsų istorija prasideda dar gerokai prieš Egipto revoliuciją ir prieš visą eilę sukilimų, vadinamų Arabų pavasariu. Didžiąją dalį savo gyvenimo gyvenau Zamaleke, upės saloje, apsuptoje dykumos: koordinatės – trisdešimt laipsnių šiaurės platumos, trisdešimt vienas laipsnis vakarų ilgumos. Zamalekas, rajonas vakarinėje Kairo dalyje, driekiasi vidury Nilo. Pasak legendos, Kairas pavadintas pagerbiant Marsą, *Al-Najm Al-Qahir*, kilusį danguje miesto įkūrimo dieną. Mes jį vadiname *al-Qahira*, „nugalėtoja“.

Pagrindinėje Zamaleko pėsčiųjų ir transporto arterijoje, Liepos 26-osios gatvėje, stovi du panašūs pastatai, vadinami Baehlerio rūmais. Jų aukštos lubos, kiemeliai ir lipdiniai byloja apie šlovingą praeitį. Oro kondicionierių kompresoriai atkakliai išsikabinę į balkonų turėklus, palaidi kabeliai renka dulkes ir šiukšles, karštyje iškabinti skalbiniai. Gatvėje išsirikiavusi aibė verslų: „Nouby“ antikvariatas, kavinė „Cilantro“, „Thomas Pizza“,

Aleksandrijos bankas, o pastato kampe su didelėmis vitrinomis rasite „Diwan“ – knygyną, kurį su seserim Hind įkūrėme 2002-ųjų kovą. Vėliau drauge su Hind visame Egipte atidarėme dar šešiolika knygynų (ir šešis uždarėme), jie visi atrodo panašiai, ir atmosfera tokia pati kaip šiame, mūsų flagmane, mūsų pirmagimyje.

„Diwan“ užgimė vieną 2001-ųjų vakarą, vakarieniaujant su mūsų senomis draugėmis Ziad, Nihal ir jos tuometiniu vyru Ali. Kažkas uždavė klausimą: jei galėtum padaryti bet ką, ką padarytum? Mudvi su Hind atsakėme vienodai. Atidarytume knygyną, kokio Kairas dar nematė. Mūsų tėvas buvo ką tik miręs nuo negailestingos motorinių neuronų ligos. Kadangi skaityti mėgom nuo mažumės, paguodos ieškojome knygose – tačiau mūsų mieste nebuvo šiuolaikiškų knygynų. Amžių sandūroje Egipto leidybos, logistikos ir knygų prekybos sektoriai buvo nualinti per nepavykusio socializmo dešimtmečius. Tai prasidėjo valdant antrajam Egipto prezidentui Gamaliui Abdeliui Nasserui ir tęsėsi prie Anwaro Sadato (trečiojo), o paskui ir prie Hosni Mubarako (ketvirtojo) – valstybė nesugebėjo susitvarkyti su sparčiu gyventojų skaičiaus augimu, o tas privedė prie neraštingumo, korupcijos ir suprastėjusios infrastruktūros. Visi tie politiniai režimai, siekdami nuslopinti žmonių nepasitenkinimą, ėmėsi kontroliuoti kultūros plėtrą. Rašytojai tapo valdininkais; literatūra patyrė daugybę lėtų ir biurokratinių mirčių. Atrodė, kad labai retą egiptietį domino rašymas ar skaitymas. Įsteigti knygyną tokią kultūrinės atrofijos akimirką atrodė neįmanoma – ir absoliučiai būtina. Mūsų nuostabai, vakarienes kompaniją tai sudomino lygiai taip pat. Tą vakarą tapome penkiais verslo partneriais: Ziad, Ali, Nihal, Hind ir aš. Vėlesniais mėnesiais nepaliaujamai viską aptarinėjome, dėliojomės ir planavome. O tada su Hind ir Nihal

ėmėmės darbo. Ir būtent ši bendra veikla mus padarė seserimis, trimis „Diwan“ moterimis.

Kaip žmonės aš, Hind ir Nihal esame visiškai skirtingos. Hind uždara ir aršiai ištikima, Nihal dvasinga ir kilniaširdė, aš – veiklos žmogus. Būdamos verslo partnerės, stengėmės būti geresnės, nei esame, dažniau nesėkmingai. Pasidalinome darbą pagal tai, kuri kam teikia pirmenybę ir kas kurią džiugina: mudviem su Hind mielesnės knygos, Nihal – žmonės. Tas pasidalinimas niekada neturėjo griežtų ribų. Mus visas visada domino kalba. Savo dėmesį ir darbą skyrėme žodžiams. Didžiavomės Egipto kultūra ir norėjome ją kuo plačiau skleisti. Neturėjome nei verslo plano, nei sandėlio, nei baimės. Neslėgė mūsų pačių kompetencijos trūkumas ir nesupratome, kokie iššūkiai mūsų laukia. Buvome jaunos – man dvidešimt septyneri, Hind – trisdešimt, Nihal – keturiasdešimt. Per kitus du dešimtmečius laikysime viena kitą už rankos per santuokas, skyrybas, gimimus ir mirtis. Stosime į akistatą su sunkumais valdydamos verslą patriarchalinėje visuomenėje: laviravome tarp pažeminimų ir diskriminacijos, pataikavome despotams valdininkams ir šitaip puikiai perkandome Egipto cenzūros įstatymus.

Nuo pat pradžių žinojome, kad mūsų knygynas negali būti praeities reliktas. Tai turėjo būti siekis ir vizija. Kiekvienas aspektas turėjo būti sąmoningas, pradedant nuo pavadinimo. Vieną dieną mūsų mama Faiza mandagiai klausėsi, kaip su Hind sukame galvas dėl šios dilemos. Nesužavėta mūsų pasiūlymų ir norėdama kuo greičiau sugrįžti prie pietų, ji pasiūlė „Diwan“. Išvardijo to žodžio reikšmes: poezijos rinktinė persų ir arabų kalbomis; susitikimų vieta; svečių namai; sofa; ir pavadinimas, žinomas aukšto rango valdininkams. „Diwani“ yra arabiškos kaligrafijos rūšis. Kiek patylėjusi dar pridūrė, kad šitas žodis puikiai

skamba kalbant arabiškai, angliškai ir prancūziškai. Ir toliau kibo į maistą. Pokalbis buvo baigtas.

Tam pavadinimui suteikus mums jėgų, kreipėmės į Nerminę Hammam, grafikos dizainerę, dar žinomą kaip Minou, kad padėtų mums susikurti prekės ženklą. Jos humoro jausmas pagaulus ir kandus, jos plati šypsena visažinė. Minou paprašė mūsų su Hind ir Nihal apibūdinti „Diwan“ taip, tarsi jis būtų asmuo. Mes jai atsakėme, kad jis ir yra asmuo, ir ji viską išdėstė štai taip.

„Diwan“ pradėtas reaguojant į pasaulį, kuriam neberūpi rašytinis žodis. Jis gimė 2002-ųjų kovo aštuntąją – taip jau sutapo, kad Tarptautinę moters dieną. Jis didesnis už erdvę, kurią užima. Kviečia ir gerbia kitus, nepaisydamas visų jų skirtumų. Kaip geras šeimininkas siūlo klientams pabūti ilgiau savo kavinėje. Laikosi draudimo rūkyti; jis supranta, kad daugumoje vietų jo tėvynėje tam nekludoma, bet nusprendė siekti geresnio. Jo idėjos kilnesnės, nei leidžia aplinka. Jis sąžiningas, bet vagių nebaus. Jis nuoširdžiai ir tvirtai nusprendęs išravėti tuos, kurie tokie nėra. Jam nepatinka skaičiai. Nepatinka jį supantis dvejetainis pasaulis ir jis pasiryžęs jį pakeisti, viena knyga po kitos. Jis įsitikinęs, kad šiaurė ir pietūs, rytai ir vakarai yra ribojamosios sąvokos, todėl siūlo knygas arabų, anglų, prancūzų ir vokiečių kalbomis. Jis telkia žmones ir idėjas.

Minou mūsų aprašymą pavertė logotipu. Išpiešė D-I-W-A ekscentrišku juodu šriftu, o „N“ prirašė arabiškai. Toji paskutinė raidė – duoklė *nuun al-niswa* ir *nuun al-inath* – būdvardžius, veiksmožodžius ir daiktavardžius padaro moteriškos giminės. O tą žodį Minou apsupo *tashkeel*, kitaip tariant, diakritiniais ženklais.

Diwan

Bookstore

Minou sukūrė ne tik logotipą, bet ir prekės ženklą, kuris galėtų augti ir keistis. Sugalvojo būdus, kaip populiarinti „Diwan“: maišelius, knygų skirtukus, atvirukus, žvakes, vyniojamąjį popierių, rašiklius, pieštukus ir tapetus. Kairo gatvėse „Diwan“ maišelis tapo kultūrinio statuso simboliu. O kai vėlesniais metais išvysdavau vieną tų mūsų maišelių kokioje Londono gatvėje ar Niujorko metro, apimdavo begalinis džiaugsmas.

Per tuos dvejus metus po revoliucijos, musulmonų brolijai atėjus į valdžią, Kairas virto kažkuo kone neatpažįstamu – o aš ėmiau svarstyti apie išvykimą. Ši perspektyva buvo neįtikėtinais skausminga, po ilgų metų vadovavimo „Diwan“ porevoliuciniame chaose visiškai išsisėmiau. Pradėjau suvokti, kad likdama Kaire egzistuoju tik tiek, kiek tai susiję su mano knygynais. Ir niekada negalėsiu iš to išsilaisvinti. Taigi, atidavus keturiolika metų knygynams, teko brėžti liniją smėlyje – palikti vienos iš „Diwan“ vadovių pareigas. Trumpam apsistoję Dubajuje, mes su Antruoju, Zein (dabar jai šešiolika) ir Layla (keturiolika) persikraustėme į Londoną. Nors ir nebevadovauju „Diwan“ – šitai perėmė Nihal – mintyse vis sugrįžtu į tuos metus, jausdama ir ilgesį, ir palengvėjimą.

Hind, mano sielos draugė ir gelbėtoja, apie tai niekada nekalba; vietoj prisiminimų ji pasirinko tylą.

„Diwan“ buvo mano meilės laiškas Egiptui. Jis pakurstė mano siekį ieškoti savęs, savo Kairo ir savo valstybės, jis buvo to dalis.

O ši knyga yra mano meilės laiškas „Diwan“. Kiekvienas skyrius – pasakojimas apie knygyną dalimis, nuo kavinės iki savitarnos skyriaus, ir apie žmones, kurie ten lankydavosi: bendradarbius, nuolatinius klientus, šiaip prašalaičius, vagis, draugus ir šeimą, kuri „Diwan“ vadino namais. Tie, kurie rašo meilės laiškus, žino, kad jų tikslai nepasiekiami. Mes bandome ir mums nepavyksta materializuoti neapčiuopiamo. Kovojuame prieš neišvengiamą pabaigą, suprasdami, kad viskas laikina. Ir pasirenkame būti dėkingi už laiką, kad ir koks trumpas jis būtų.